

En smärtsam omprövning

Den svenska ekonomiska politiken har som bekant under de senaste tre åren inneburit en djärv chanstagning. I stället för att anpassa produktionen till den internationella lågkonjunkturen och acceptera motsvarande arbetslöshet – vars verkningar socialt givetvis kunnat balanseras av olika stödformer – har vi producerat på lager och hållit uppe vår likviditet genom väldiga utländska lån. Vi trodde att vi skulle kunna hoppa över lågkonjunkturen, men den blev längre än vi räknade med, närmare bestämt minst ett år. Nu finns det dessbättre anledning att tro att konjunkturuppsvinget kommer till oss i höst. Om så inte sker är vi illa ute.

Men även om denna optimistiska prognos skulle slå in, inger vårt ekonomiska läge djupa farhågor både på kortare och på längre sikt. I det förra perspektivet sett bör vi räkna med att högkonjunkturen för vår del kan bli både kortvarig och svag. I USA har man räknat fram att en normal expansionsperiod där efter kriget tenderat att pågå ca 36 månader. Man har också konstaterat att den senaste expansionen varat i ca 25 månader. Även om år 1977 bedöms bli ett gott år i amerikansk ekonomi skulle alltså en recession kunna förmodas sätta in nästa vår. Eftersom expansionen stöttats med inflatoriska metoder, skulle räkningen på kalaset komma senast hösten 1978 i form av en kraftig inflation. Man räknar vidare med att en amerikansk recession får motsvarande negativa återverkningar i Europa ungefär ett år senare. Detta tidsschema skulle då för Sveriges del innebära att vi får känna av en ny lågkonjunktur våren 1979. Hinner vi på så kort tid och med utgångspunkt från vårt nuva-

rande höga kostnadsläge på ett avgörande sätt förbättra vår ekonomiska ställning – vilka åtgärder vi än vidtar?

Att ställa frågan är att besvara den. Vi kommer att gå in i nästa lågkonjunktur med utländska skulder på nivån 30 miljarder kr och med en valutaställning och en bytesbalans, som båda lätt kommer i skakning inför nya påfrestningar. Och de kommer som brev på posten – vår energipolitik t ex innebär större oljeköp till priser, som sannolikt kommer att stiga kraftigt. Sedan är det inte mycket kvar av Sveriges kreditvärdighet på den internationella lånemarknaden.

Det längre perspektivet är inte uppmuntrande det heller. Sverige hade turen att gå in i den första industriella revolutionen med lätt exploaterbara naturtillgångar. Våra skogar och flottleder gav basen först för sågverk, sedan för massa- och pappersfabriker. Våra gruvor och vår månghundraåriga erfarenhet av järn- och stålproduktion gav oss en annan bas, järnmalmsexport liksom halv- och helfabrikat byggda på järn och stål. Vi hade just det som var ekonomiskt lönsamt under de första hundra åren av världens industrialisering. Vi hade ett folk på hög utbildningsnivå och en väl fungerande rätts- och samhällsordning. Så blev också vårt ekonomiska uppsving spektakulärt.

Att vi sedan lyckades hålla oss utanför två världskrig gjorde inte saken sämre. Vi har genom tur och skicklighet uppnått den högsta levnadsstandarden i världen både i fråga om privat konsumtion och offentliga välfärdsinrättningar.

Men så gynnsamma långsiktiga förutsättningar kommer vi förmodligen aldrig mer

att få. Den ekonomiska historien har sina perioder och växlingar liksom all annan historia. Vi har varit särskilt gynnade under ett ekonomiskt utvecklingskede. Nu är vi inte det längre. Stålkrisen är redan över oss och kräver drastiska strukturrationaliseringar och långt mer beskedliga anspråk i fråga om lönsamhet. En annan kris hotar så småningom – säg om 10–20 år – vår massa- och pappersindustri. Andra länder med mer snabbväxande skogar och bättre förutsättningar för maskinell avverkning samt med lägre lönekostnader kommer att bli svåra konkurrenter. Vi kan visserligen tillsvidare balansera deras fördelar genom vår högre utvecklade infrastruktur och bättre tekniska exploateringsförmåga. Men det är bara en tidsfråga innan de presumtiva konkurrenterna knappt in på sådana försprång.

Inför dessa perspektiv hjälper bara en utväg: att se verkligheten sådan den är. Vår enda möjlighet att arbeta oss ur den nu aktuella krisen och att på längre sikt skapa en tryggad ekonomisk grundval för fortsatt socialt och kulturellt framstegsarbete är att mobilisera allt vi har av arbetsvilja, sparsamhet och uppfinningsförmåga. Vi måste åstadkomma "ett svenskt under". Det betyder att vi måste föra en industripolitik inriktad på att få fram teknologiska innovationer, som vi kan producera bättre och billigare samt marknadsföra och sälja effektivare än våra konkurrenter ute på exportmarknaderna. Särskilt gäller det att finna områden där vi är först och därför hinner och orkar hålla ett försprång.

En sådan insats är givetvis först och främst en uppgift för vår högteknologiska storin-

dustri. Den måste få det stöd den behöver. Regeringen har dessbättre börjat utveckla riktlinjer för en mera aktiv industripolitik än den socialdemokraterna förde. Därtill har vi en icke utnyttjad reserv i de medelstora och små företagen (ofta familjeföretag) liksom i möjligheten att på bred front utveckla nyföretagandet. Den reserven måste mobiliseras genom drastiska förändringar av skattepolitiken – observera att arbetsgivaravgiften egentligen är en skatt på företagens lönesumma. Lån till investeringar är i och för sig bra, och för närvarande är möjligheterna till sådana lån otillräckliga. Men aldrig så gynnsamma lån och möjligheter till AMS-stöd hjälper inte om företagaren inte vågar investera därför att skatter och sociala avgifter gör riskerna för stora i förhållande till egen arbetsinsats och investeringens lönsamhet.

För att vi skall få utrymme för en expansiv industripolitik måste givetvis den offentliga sektorns ansvällning hejdas. Medlet härtill är som alla vet en höjd avgiftsbeläggning av det allmännas tjänster.

Det samlade program som är nödvändigt för att rädda vårt lands ekonomi och trygga den svenska välfärdsstaten kommer att innebära en smärtsam omprövning av hela vår resursallokering. Att programmet i början blir impopulärt och kommer att mötas med våldsamma protester från oppositionen får inte hindra att det presenteras alltefter som regeringen hinner arbeta fram det. Alternativet är ett sammanbrott för vår välfärdspolitik genom en icke kompenserad inflation. En sådan utveckling skapar oerhörda sociala orättvisor och drabbar de svaga i samhället. Det borde inte vara svårt att välja.